

מלאכת טוחן

פירור וכתישת בשר גבינה וביצים

שבת קמא, א

הני פלפלי, מידק ... בקתא דסכינא שרי.

רמב"ם הל' שבת פכ"א ה"כ

צריך לדוק פלפלים וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת הרי זה כותש ביד הסכין ובקערה אבל לא במכתשת מפני שהוא טוחן.

שבולי הלקט סי' צב

וכתב אחי ר' בנימין נר"ו, נראה לי שמותר לדוך מלח בשבת בקתא דסכינא או בשולי הקערה או לפררה בידיו, והוא הדין לפלפלין...

ואי איכא דקשיא ליה, כיון דבדרכו חייב משום טוחן, על ידי שינוי פטור אבל אסור ליהוי. [תשובה] קתא דסכינא שינוי גמור הוא, דבין מדוך של אבן למדוך של עץ הוי שינוי, כדתנן בפרק קמא דביצה, וקתא דסכינא הוי שינוי גמור, הלכך מותר לכתחלה.

מ"א שם סק"ט

פירוש או בקערה, שידוכם בשולי הקערה, דהוי שינוי גמור, כן נראה לי פירוש הרמב"ם. דאם לומר דבעינן תרי שינויים, קשה, דהא בגמרא לא הזכיר אלא חד שינוי, דהיינו בסכין.

שוע"ר סי' שב

יז טיט שעל גבי בגדו ... יבש יש אומרים שאפילו לשפשפו מבפנים אסור, ואין צריך לומר לגרדו, מפני שטיט היבש מתפרר לפירורים דקים על ידי שפשוף או גרידה והרי זה כעין תולדת הטוחן, שמחלק גוף אחד לגופים דקים הרבה.

שוע"ר סי' שכא

ז הצריך לדוך פלפלין וכיוצא בהם ליתן לתוך המאכל בשבת מותר לכתוש אותו בשינוי גדול מדרך החול, כגון ביד של סכין וכיוצא בו, אפילו הרבה ביחד, אבל לא במדוך, אפילו אינו של אבן כדרכו בחול אלא של עץ וכיוצא בו. ויש אומרים שצריך גם כן שידוך גם כן בתוך הקערה וכיו"ב, אבל לא במכתשת, אע"פ שכותש ביד של סכין וכיו"ב ... ויש מתירין לכתוש במכתשת] (וטוב להחמיר במקום שאפשר). אבל אסור לחתכם בסכין, אפילו כדי לאכול מיד, והוא הדין לכל התבלין שאין דרך לאכלם אלא על ידי תערובת.

ח אבל כל דבר הראוי לאכילה כמות שהוא, ואינו גדולי קרקע, שאין במינו טחינה כלל, כגון בשר מבושל או צלי או גבינה וכיוצא בהם מותר לחתוך דק דק (אפילו שלא לאכול מיד), מפני שאין טחינה באוכלין...

אבל אסור לגוררה דק דק במורג חרוץ בעל פיפיות (שקורין רי"ב אייזי"ן בל"א) אפילו כדי לאכול מיד, דכיון שהכלי מיוחד לכך הרי זה דרך חול, כמו שחיקת תבלין במדוך ובמכתשת.

ט אבל בשר חי הואיל ואינו ראוי אלא למי שדעתו יפה לכוס אותו שלא כדרכו אין שם אוכל עליו לענין זה ושייך בו טחינה, ולכן אסור לחתכו דק דק.

י וכל זה בדבר שאינו גידולי קרקע, אבל כל דבר שהוא מגידולי קרקע, אפילו הוא אוכל גמור יש בו משום טוחן, הואיל ויש במינו טחינה דהיינו בתבואה וקטנית, ולפיכך אסור לחתוך הירק דק דק כדי לאכלו, וכן גרוגרות וחרובים לפני זקנים, ואם חתך דק דק חייב משום טוחן.

יא וכל זה לחתוך דק דק בסכין, אבל לדוך במדוך, אפילו של עץ, אסור אפילו כדי לאכול מיד, ואפילו באוכל גמור, כמו גרוגרות וחרובים לפני זקנים.

אגלי טל מלאכת טוחן סי"ב וס"ק ל אות ג

אבל מותר לכתוש ביד הסכין ובשולי הקערה ואינו חושש. ויראה לי דאפשר אין להתיר רק מה שצריך לאכול לאלתר ... וראוי להתבונן בטעמא דמילתא, מ"ש מכל מלאכה דאסור כלאחר יד מדרבנן עכ"פ, והכא מותר לכתחלה.